community, which will maximally formalize the relationship between the state and municipality and clearly defines the level of compactness.

Keywords: Local government, konstitutsiyny way, administrative system,community.

Токунова А.В.

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ В ЕНЕРГЕТИЦІ НІМЕЧЧИНИ: КЛЮЧОВІ ПОКАЗНИКИ ТА РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

УДК 346.512

Постановка проблеми. А. Семенченком у рамках підготовки дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук було проаналізовано стан системи стратегічних документів у сфері державного управління національною безпекою України і було доведено, що з моменту здобуття державою незалежності процес формування сукупності стратегічних документів у цій сфері відбувався хаотично, без достатнього наукового обґрунтування, непослідовно, в умовах відсутності наступності, координованості дій, єдиних поглядів на склад та структуру системи стратегічних документів, супроводжувався спробами копіювання моделей таких систем з інших країн без урахування особливостей України [1, с. 8].

Нажаль, дана тенденція простежується і в енергетичній галузі. Чинна Енергетична стратегія України на період до 2030 р. викликає значну критику з боку як фахівців-практиків, так і вчених (див., наприклад, [2; 3; 4]). Зважаючи на необхідність у рамках євроінтеграційних прагнень України форсованого впровадження європейських вимог та стандартів, особливо в енергетичній сфері, вдосконалення державної концепції розвитку енергетичної галузі є **актуальним** та доцільним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані із стратегічним плануванням, у тому числі в енергетичній сфері, вже розглядалися як вітчизняними, так і закордонними вченими, серед яких В. Бараннік, Т. Биркович, Є. Бобров, О. Бортник, А. Гладченко, Т. Гринкевич, І. Гусєва, І. Діяк, Г. Джумагельдієва,

С. Єрмілов, Д. Іванов, А. Завербний, М. Земляний, М. Кальченко, О. Ковалко, Ю. Крегул, М. Кулик, О. Ляшенко, І. Малярчук, В.Микитенко, А. Новицький, Г. Оганян, В. Педос, Б. Піріашвілі, Р. Подолець, Д. Прейгер, В. Саприкін, О. Сердюченко, С. Сівіцька, Л. Товажнянський, О. Трофименко, С. Федчун, Д. Холодов, А.Шевцов, Є. Щапін та ін. Разом із тим, зарубіжній (у першу чергу європейській) практиці стратегічного планування увагу було приділено недостатньо.

Виклад основного матеріалу дослідження. При дослідженні даного питання хотілося б звернутися до досвіду енергетичного планування в Німеччині. Розгляд особливостей саме даної країни обумовлюється тим, що вона є форвардом у впровадженні та розповсюдженні багатьох підходів до забезпечення енергетичної безпеки в ЄС взагалі, і її підходи навіть дещо випереджують досвід об'єднання в цілому.

Метою даної статті є дослідження основних положень та цілей стратегічного планування в галузі енергетики у ФРН та визначення напрямів, які доцільно запозичити Україні.

Аж до світової енергетичної кризи 1973 р. у науковій літературі та офіційних урядових документах ФРН термін «енергетична стратегія» в розумінні комплексної програми дій, спрямованих на досягнення державою пріоритетних цілей, не використовувався зовсім. Вважалося, що забезпечення енергоресурсами є передусім проблемою приватного бізнесу, а мета держави – забезпечити конкурентне середовище на енергетичному ринку та максимальну свободу споживачів у виборі типів енергоносіїв.

Прийнята на хвилі енергетичної кризи перша довгострокова енергетична програма (1974 р.) поклала початок радикальному перегляду поглядів на роль держави у формуванні енергетичної політики. Фактично був визнаний особливий статус енергетичної галузі, нормальне функціонування якої не може бути забезпечено виключно ринковими методами. В основу даної програми було закладено декілька базових принципів (диверсифікація структури енергобалансу та постачальників енергоносіїв, надійність енергопостачання за доступними цінами шляхом створення конкурентного ринку, енергоефективність), які надалі отримали розвиток у національній концепції енергетичної безпеки ФРН.

У своєму теперішньому вигляді німецька концепція енергетичної безпеки виходить із наявності комплексного характеру погроз, що створюють потенційну небезпеку стабільному енергозабезпеченню країни. Головні з них пов'язують із зростаючою залежністю Німеччини від зовнішніх поставок енергоносіїв, волантильністю світових цін на енергетичну сировину, посиленням конкуренції за енергоресурси, політичною нестабільністю у Північній Африці та на Ближньому Сході, ненадійністю низки країн-постачальників і транзитерів, забрудненням оточуючого середовища. У відповідності до такого розуміння характеру загроз держава приймає на себе відповідальність за мінімізацію короткострокових ризиків виникнення дефіциту енергоресурсів на внутрішньому ринку, пристосування системи енергокористування до жорстких екологічних стандартів, підвищення ефективності використання ресурсів, створення рамкових умов для підтримання конкурентного середовища на внутрішньому енергетичному ринку. Головний акцент здійснюється на форсованому впровадженні альтернативних джерел енергії, енергозбереженні, диверсифікації зарубіжних постачальників і маршрутів транспортування енергоносіїв, кооперації в рамках ЄС з метою проведення узгодженої лінії у відносинах з експортерами енергоносіїв і транзитними країнами, продовженні курсу на лібералізацію енергетичного ринку в рамках відповідних директив ЄС. Реалізація вказаних вище цілей здійснюється з використанням широкого переліку таких, що знаходяться у розпорядженні держави, правових, фінансових і політичних інструментів, включаючи податкову політику, прямі та непрямі субсидії, адміністративні правила й дозвільні процедури, екологічні стандарти, участь у розробці ЄС-івських директив, присвячених енергетичній політиці [5, с. 11-13].

На сьогодні для проведення ефективної політики у сфері енергобезпеки у ФРН створено широку та деталізовану правову базу, фундаментом для якої слугує дієвий механізм реалізації, представлений у вигляді цільових програм, що стимулюють економію енергоресурсів і розвиток ефективного енергоменеджменту. На першому місці як і раніше залишаються міжнародні угоди з контролю клімату, які значно впливають на забезпеченя сталості розвитку країни [6, с. 59-60].

Таким чином, бачимо, що ще в 70-х роках минулого століття в Німеччині було закладено постулати, які зараз вважаються обов'язковими для будь-якої енергетичної стратегії (диверсифікація структури енергобалансу та постачальників енергоносіїв, надійність енергопостачання за доступними цінами шляхом створення конкурентного ринку, енергоефективність). Формування енергетичної програми України не можна назвати таким, що здійснюється «з нуля», певні надбання вже маються, проте й значних досягнень у цій сфері ще немає зважаючи, як мінімум, на молодість незалежної України. З огляду на переорієнтування курсу на західну Європу, а також погіршення відносин з Російською Федерацією, що призводить до значних змін в енергобалансі держави, теперішній час є таким, коли народжується нова стратегія країни в галузі енергетики. Пропонується формувати її на тих засадах, які свого часу було використано в Німеччині: із розумінням, що ринок не має регулювати себе тільки самостійно, і наданням особливої ролі в цьому процесі державі. Крім того, враховуючи важливість енергетичного сектору, необхідним є надання йому особливого статусу та певною мірою включення й до інших стратегічних документів країни положень, що сприятимуть першочерговому розвитку саме даного напряму.

Довгострокова енергетична стратегія Німеччини до 2050 р. спрямована на принципову реструктуризацію енергосистеми країни і являє собою перехід до високоефективної системи відновлюваної енергетики. Основні заходи енергетичної концепції Німеччини, оновленої після катастрофи на японській АЕС Фукусіма-1, здійснюються за трьома напрямками: зменшенням споживання енергії, швидким та безперервним збільшенням відновлюваних джерел енергії, розбудовою гнучких й потужних електромереж. Основні кількісні показники енергетичної концепції німецького уряду, які заплановано досягнути, подано в табл. 1.

Акцент робиться на інноваціях та передових технологіях, економічно ефективних заходах, які відповідають ринковим принципам та конкуренції, а також зростанні покоління з сильними економічними можливостями, новими робочими місцями. Так, станом на 2010 р., у вітровій енергетиці налічувалось близь-

ко 96,1 тис. працівників, сонячній – 120,9 тис., біомасі – 122 тис., гідроенергетиці – 7,6 тис., геотермальній енергетиці – 13,3 тис., дослідженні та адмініструванні галузі – 7,5 тис.

Таблиця 1. Кількісні показники, які заплановано досягнути в Енергетичній стратегії Німеччини

Роки		2020	2030	2040	2050
Навколишнє середовище	Викиди парникових газів (у порівнянні з 1990 роком)	- 40%	- 50%	- 70%	- 80% - 95%
Відновлювані джерела енергії	Частка електроенергії	35%	50%	65%	80%
	Загальна частка	18%	30%	45%	60%
Енергоефективність	Споживання первинної енергії	- 20%	>		- 50%
	Електроспоживання	- 10%			- 25%
	У будівлях	- 10% (опалення)		- 80% первинної енергії	
	Транспорт	- 10%		- 40% загальної енергії	

За твердженням С. Ауера, комісара з питань політики глобалізації, енергетики та клімату Німеччини, за останні п’ять років, робочі місця в галузі відновлюваної енергетики в цілому подвоїлися до 380 тисяч. Це більше, ніж у автомобільній галузі ФРН.

Чільне місце в енергетичній стратегії посідає енергоефективність. Вона є ключовим моментом захисту навколишнього середовища. Навіть саме поняття енергії в Німеччині ґрунтується на відновлюваних джерелах енергії та енергоефективності, і керівництвом країни висловлюється думка, що то потенціал енергозбереження можна знайти у всіх галузях [7]

Таким чином, ключовим в енергетичній стратегії ФРН є питання енергоефективності, енергозбереження, екології та відновлюваної енергетики. Видається, що Україні слід притримуватися саме даного курсу. При цьому заходи з його впровадження мають бути невідкладними. Останнє обумовлюється як довгостроково перспективою (так, за результатами останніх досліджень, ми є свідками початку кінця вуглеводневої енергетики. «Точка неповернення» прийшлась на 2013 р., коли обсяг отриманої з відновлюваних джерел електроенергії перевищив вугільну, нафтову та газову генерацію разом узяті (143 ГВт проти 141 ГВт відповідно),

а вартість сонячної та повітряної електроенергії протягом останніх двох років в низці країн зрівнялася з вартістю традиційної [8; 9; 10]), так і тактичними намірами. Зокрема, якщо країною зараз буде продемонстровано серйозність намірів щодо впровадження відповідного курсу, вона матиме змогу отримати серйозну як консультативну, так і матеріальну допомогу для розвитку відповідного напряму. Так, протягом лише останніх тижнів Німеччина зголосилася надати €200 млн, Швейцарія – $100 млн на проекти енергоефективності, а Японія вже підписала з Україною угоду про цільовий кредит на суму 108 млрд єн (приблизно 18,3 млрд грн) на реконструкцію системи для повного біологічного очищення стічних вод – Бортницької станції аерації [11; 12; 13]. Тому особливо необхідно приділити увагу саме даним питанням.

Здійснити це передусім можливо в енергетичній стратегії України на період до 2030 р. [14]. Слід сказати, що зазначені у статті питання (особливо – щодо державного регулювання відповідної галузі та відновлюваних джерел енергії) в Стратегії визначено відносно докладно, проте дещо рамково. Слід розширити відповідні розділи та вказати необхідні для впровадження заходи. Крім того, доцільно скорегувати прогнозні показники Стратегії, які вже достатньо давно викликають зауваження. В цьому напрямі доцільним є використання останніх результатів, отриманих вітчизняними науково-дослідними установами, наприклад, Інститутом відновлюваної енергетики НАН України [15].

Висновки. В роботі було досліджено основні положення та цілі стратегічного планування в галузі енергетики у ФРН та здійснено пропозиції щодо вдосконалення вітчизняної Енергетичної стратегії. Зокрема, запропоновано формувати її з огляду на те, що ринок не має регулювати себе тільки самостійно, і наданням особливої ролі в цьому процесі державі. Обґрунтовано доцільність приділення особливої уваги енергоефективності, енергозбереженню, екології та відновлюваній енергетиці, окреслено, де та яким чином відповідні напрями мають бути реалізовані.

До перспектив подальших наукових досліджень у даному напрямку слід віднести аналіз масиву зобов'язань в енергетичній сфері з метою зближення відповідних галузей.

1. *Семенченко А.І. Стратегічне планування у сфері державного управління національною безпекою: автореф. дис... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02 / А.І. Семенченко; Національна академія держ. управління при Президентові України. – К., 2008. – 36 с.*
2. *Завербний А.С. Стратегічне планування розвитку української енергетики: проблеми та перспективи реалізації / А.С. Завербний // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Логістика». – №749. – 2012. – С. 397-403.*
3. *Огаренко Ю. Огляд досліджень з оцінки потенціалу скорочення викидів парникових газів в Україні / Ю. Огаренко. – Національний екологічний центр України – НЕЦУ, 2010. – 35 с.*
4. *Рубченко Р. Енергетична стратегія: хто і як створює майбутнє України [Електронний ресурс] / Р. Рубченко // Дзеркало Тижня. – 2012. – № 6 (17-24 лютого). – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/ECONOMICS/energetichna_strategiya_hto_i_yak_stvoryue_maybutne_ukrayini.html.*
5. *Седых С.В. Эволюция энергетической политики ФРГ в условиях европейской интеграции: автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.14 / С.В. Седых. – М., 2011. – 25 с.*
6. *Журов И.В. Стратегия энергетической безопасности правительства А. Меркель в ФРГ / И.В. Журов // Энергетическая безопасность: национальные, региональные и международные аспекты. Мировое развитие. Вып. 11. Отв. ред.: Ю.Д. Квашнин, К.Р. Вода. М., ИМЭМО РАН, 2013. – 53-61.*
7. *Петренко І. «Альтернативна» Німеччина 2050 року – міф чи реальність: інтерв'ю з М. Вайсом, М. Шефером (Міністерство з охорони навколишнього середовища Німеччини), Г. Лукасом (Німецьке енергетичне агентство (dena)), У. Кельбером (Бундестаг ФРН, заступник голови фракції Соціал-демократичної партії), С. Ауером (комісар з питань політики глобалізації, енергетики та клімату Німеччини) [Електронний ресурс] / І. Петренко // Українська енергетика. – 16 травня 2012 р. – Режим доступу: http://ua-energy.org/post/20004.*
8. *Randall T. Fossil Fuels Just Lost the Race Against Renewables. This is the beginning of the end [Internet resource] / T. Randall // Bloomberg business official site. – Mode of access: http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-04-14/fossil-fuels-just-lost-the-race-against-renewables.*
9. *Мунгалов Д. Больше не конкурент: традиционная генерация проиграла возобновляемой энергетике [Электронный ресурс] / Д. Мунгалов // Официальный сайт фонда «Сколково». – Режим доступа:*

https://sk.ru/news/b/articles/archive/2015/04/22/bolshe-ne-konkurent-tradicionnaya-generaciya-proigrala-vozobnovlyaemoy-energetike.aspx.

10. *Renewable power generation costs in 2014: report / M. Taylor, K. Daniel, A. Ilas, Eun Young So. – Bonn, Germany: International Renewable Energy Agency, 2015. – 164 p.*
11. *Німеччина готова надати €200 мільйонів українському Фонду енергоефективності [Електронний ресурс] // Офіційний сайт інформаційного агентства «УНІАН». – 22 травня 2015 р. – Режим доступу:http://economics.unian.ua/energetics/1081141-nimechchina-gotova-nadati-200-milyoniv-ukrajinskomu-fondu-energoefektivnosti.html.*
12. *Швейцарія виділить Україні $100 мільйонів на проекти з енергоефективності [Електронний ресурс] // Офіційний сайт інформаційного агентства «УНІАН». – 07 червня 2015 р. – Режим доступу:http://economics.unian.ua/energetics/1075588-shveytsariya-vidilit-ukrajini-100-milyoniv-na-proekti-z-energoefektivnosti.html.*
13. *Японія дає Україні 18 мільярдів гривень кредиту [Електронний ресурс] // Офіційний сайт інформаційного агентства «УНІАН». – 06 червня 2015 р. – Режим доступу: http://economics.unian.ua/finance/1086197-yaponiya-dae-ukrajini-18-milyardiv-griven-kreditu.html.*
14. *Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 1071-р // Урядовий кур'єр. – 2014. – № 17.*
15. *Бенменні М. Якою має бути нова Енергетична стратегія України? [Електронний ресурс] / М. Бенменні // Європейська правда. – Режим доступу: http://www.eurointegration.com.ua/experts/2015/04/10/7032639/.*

Токунова А.В. Стратегічне планування в енергетиці Німеччини: ключові показники та роль державного регулювання

У статті було досліджено основні положення та цілі стратегічного планування в галузі енергетики в Німеччині. Внесено пропозиції щодо вдосконалення вітчизняної енергетичної стратегії.

Ключові слова: планування, енергетична безпека, енергетична стратегія, зарубіжний досвід

Токунова А.В. Стратегическое планирование в энергетике Германии: ключевые показатели и роль государственного регулирования

В статье были исследованы основные положення и цели стратегического планирования в сфере энергетики в Германии. Внесены предложения касательно усовершенствования отечественной энергетической стратегии.

Ключевые слова: планирование, энергетическая безопасность, энергетическая стратегия, зарубежный опыт.

Tokunova A.V. Strategic planning in the energy sector in Germany: key aspects and role of state regulation

The article deals with the basic indexes and objectives of strategic planning in the energy sector in Germany. As a result of the investigation the list of trends was formulated, which can be useful for Ukraine.

The proposal was made to form domestic energy strategy with understanding, that market can't be regulated only by itself.

That's why the special role in this process must be assigned for the state regulation. In addition, taking into account the importance of the issue, it is necessary to give energy sector a particular status. In this connection conditions for first and foremost development of this sector must be included to other strategic state documents.

It was detected, that Germany energy strategy's key questions embrace energy efficiency, energy saving, ecology and renewable energy. A conclusion, that this course would be also useful for Ukraine was made. And it is reasonable to place a special emphasis on this point in the Energy Strategy of Ukraine until 2030 year. It's essential to say, that this conception includes rules about previously mentioned aspects, but these moments are defined somewhat superficial. Firstly it is necessary to increase relevant chapters and correct Strategy's projection activities, which excite criticism for a long time.

Keywords: planning, energy security, energy strategy, foreign experience